

Van de redactie

Eens te meer blijkt dat ons Maandblad gelezen en gebruikt wordt; ik heb daar op deze plaats al eens eerder op mogen wijzen. Artikelen in het Natuurhistorisch Maandblad worden ook elders veelvuldig geciteerd en geven soms aanleiding tot berichten in de dagbladpers. In dit nummer beschrijft de heer Van der Ham, amateur-paleontoloog te Delft, naar aanleiding van een artikel in een vorig Maandblad, een door hem gevonden fossiele zeeëgel die tot een soort blijkt te behoren die nog niet eerder in Nederland was gevonden. Een uitgebreide beschrijving is hier dan ook zeker op zijn plaats.

De heer Van Nieuwenhoven beschrijft een geheel ander unicum: de merkwaardige bloeiwijze van de Banks- of Struikden die te vinden is op het landgoed De Hamert in Noord-Limburg. Het artikel van de heer Lenders behandelt de resultaten van een onderzoek aan amfibieën in Midden-Limburg, het Staatsnatuurreservaat De Zoom bij Nederweert. Tijdens dit onderzoek is een inventarisatiemethode met het gebruik van amfibieën-fuiken uitgeprobeerd.

In vele opzichten uniek is de bijdrage van de hand van de heer Garcet. Nooit eerder werd uit zijn privé-dagboek gepubliceerd. Op het grote belang van de vondsten en nauwgezette beschrijvingen daarvan, wijst de heer Bless (die het artikel vertaalde) in een korte inleiding bij het verhaal. Een aantal onderdelen uit de privé-verzameling van de heer Garcet is voor de eerste maal in Nederland tentoongesteld in de zeer bijzondere tijdelijke tentoonstelling over Mosasauriërs in het Natuurhistorisch Museum Maastricht.

Verder treft U een aflevering aan van de rubriek Uit de Flora van Limburg waarin enkele opvallende waarnemingen van planten zijn opgenomen. In dit verband is het wellicht goed erop te wijzen dat bij de Studiegroepen van ons Genootschap speciale waarnemingskaarten of -formulieren verkrijgbaar zijn waarop U waarnemingen kunt doorgeven.

Dit Maandblad besluit met enkele korte mededelingen en enkele boekbesprekingen.

Douwe Th. de Graaf

Verslagen van de maandelijkse bijeenkomsten

Te Heerlen op 11 oktober 1982

Voor een goed bezochte bijeenkomst bracht de heer R. Kerstens zijn lezing over insecten en bloembestuiving. Begonnen werd met een historisch overzicht van de bloembioïogie, b.v. de waarneming van Arestoteles dat honingbijen per vlucht slechts 1 bloemsoort bezoeken en van Vergilius dat honingbijen aan de achterpoten stuifmeel meedragen. Hij meende echter dat het steentjes waren om tijdens het vliegen het evenwicht te bewaren. De functie van het stuifmeel voor de zaadvorming bij planten werd aangetoond door de proeven van Sprengel. Hierbij ontstonden in gesteriliseerde bloemen geen kiemkrachtige zaden. Het stuifmeel van planten bleek een zelfde functie te hebben als de zaadcellen bij dieren.

De studies van Darwin leverden veel

bijdragen tot inzicht in de bloembioïogie. Bloemen zijn vaak 2-slachtig, zoals we dat ook bij veel lagere dieren zoals slakken en wormen zien. Voor veel planten blijkt voortdurende zelfbestuiving ongunstig in verband met de evolutie en degeneratie.

Een groot aantal maatregelen tot het voorkomen van zelfbestuiving werd besproken, o.a. eenslachtige planten, ongelijke rijpheid van stempel en meeldraden, meervormige bloemen, gedeeltelijke of gehele steriliteit voor eigen stuifmeel. Naast insecten kunnen ook allerlei andere dieren voor de bestuiving zorgen. Hiervan werden talrijke voorbeelden van aanpassing in kleur, vorm en geur besproken.

De dressuurproeven van Von Frisch hebben inzichten gegeven over het waarnemingsvermogen van insecten.

Honingbijen bleken geen rood, maar wel ultraviolet licht te kunnen zien. Bij kleurproeven bleek reeds na 3 aanbiedingen van nectar op een bepaalde kleur, dat deze kleur "geleerd" was. Geur bleek bij het leren aan een bepaalde tijd van de dag gebonden te zijn, bloemen geuren ook op bepaalde tijden van de dag. Aan de hand van sporen op een bestoven glaasje bleek dat vlinders het honingmerk van achter het glas geplaatste bloemen inderdaad als wegwijzers naar de nectar gebruiken.

Uit waarnemingen zijn nog vele nieuwe gegevens te verkrijgen. Vaak verkleuren bloemen tijdens de bloei, bijv. bij de Paardekastanje verkleurt het honingmerk na het bestuiven van de bloem. De voordracht toonde aan dat hoewel al veel over de bloembioïo-

gie bekend is, er nog heel veel bestudeerd kan worden. De aanwezigen werden aangespoord tot zelf waarnemen en het maken van aantekeningen.

Te Maastricht op 4 november

Na een korte inleiding gaf de voorzitter het woord aan de leden voor het doen van mededelingen. De heer Gijtenbeek ging in op het artikel van de heer Cobben over zeldzame vleermuiswaarnemingen zoals dat is opgenomen in het vorige Maandblad. Daarin wordt melding gemaakt van een wandopschrift in het stelsel Slavante waaruit zou blijken dat in 1967 ook Dwergvleermuizen in dat stelsel zouden zijn waargenomen; in de literatuur is hierover echter niets terug te vinden. De heer Gijtenbeek kan zich deze waarnemingen nog herinneren. Ook toen werden deze vleermuizen in spleten bij de ingang van het stelsel verscheidene malen waargenomen door de heren Sluiter en Van Heerdt.

De heer Hillegers herinnert in dit verband ook aan de Dwergvleermuizen die in de winters 1980-1981 en 1981-1982 bij de ingang van de Cluysberg (gemeente Margraten) werden waargenomen. De heer Geraedts, noemt verder spouwmuuren als winterverblijf. Zo wist hij van een verbouwing aan een flat in Nijmegen waar deze soort werd aangetroffen.

De heer Geraedts ging in op de terughoudendheid bij o.a. vogelwaarnemers om hun gegevens door te sturen naar diverse overheidsinstanties in verband met vermeend misbruik van dergelijke gegevens. Hij was van mening dat dergelijk misbruik zo goed als uitgesloten kan worden en raadde aan om hierover contacten te leggen met o.a. Staatsbosbeheer in Utrecht. De Secretaris van het Genootschap, de heer Van der Coelen, zegde toe de mogelijkheden hiertoe te zullen nagaan.

Paul Vossen kwam aan de hand van de pas ontvangen ringgegevens nog even terug op een vondst van een Sijsje (*Carduelis spinus*) waarover in het Maandblad van februari (no 71 (2): 22) al is geschreven. Het bleek dat deze vogel op 20 oktober 1981 in Litauwen geringd was. Op 26 januari 1982 werd het gevonden in Maastricht.

De heer Meijer toonde enkele kaakfragmenten van Mosasauridae waarbij hij met name wees op een stuk dat nu bekend is onder de naam *Liodon compressidens*. Na vergelijking met het type-exemplaar blijkt echter dat genoemd stuk niet tot deze soort gerekend kan worden en vermoedelijk behoort aan een tot nu toe onbekende soort van het geslacht *Liodon*. Zodra de studie hieromtrent is afgerond zullen we hier meer over vernemen.

Vervolgens kreeg de heer Geraedts weer het woord om een voordracht te houden over vlinders in Limburg. De heer Geraedts die als lepidopteroloog het Atlasproject Dagvlinders coördineert, ging eerst in op de vele gegevens die bij vlinderwaarnemingen verzameld kunnen worden en op de wijze waarop die op speciaal daartoe ontworpen formulieren kunnen worden vermeld. Vervolgens passeerden alle dagvlinders die uit Nederland bekend zijn de revue, vrijwel steeds geïllustreerd met schitterende dia's van eirups-, pop- en imago-stadium. Er kwamen zoveel wetenswaardigheden aan bod dat het niet doenlijk is een korte samenvatting van deze voordracht te geven. Onderstaand wordt echter de stand van zaken per soort aangegeven voor zover die nu bekend is. De opmerkingen bij de soorten gelden voor Limburg.

Spiegeldikkopje: zeer zeldzaam bij Weert en omgeving; Bont dikkopje: zeer zeldzaam bij Roggel; Bosdikkopje: lokaal; Geel dikkopje: lokaal; Dwergdikkopje: zeer zeldzaam in Zuid-Limburg, misschien verdwenen; Kommavinder: zeldzaam in midden Limburg; Groot dikkopje: lokaal; Bruin dikkopje: zeer zeldzaam in Zuid-Limburg; Kalkgraslanddikkopje: vermoedelijk verdwenen; Aardbeivinder: zeer zeldzaam; Koninginnepage:

zeldzaam; Boswitje: zeer zeldzaam bij Weert; Citroenvlinder: algemeen; Groot geaderd witje: zeer zeldzaam bij Maastricht; Klein geaderd witje, Koolwitje en Knollenwitje: algemeen; Oranjepip: lokaal; Groentje: zeldzaam; Berkenpage: zeldzaam; Eiken- en Schildrupsage: lokaal; Letterpage: vermoedelijk verdwenen; Kleine vuurvinder: algemeen; Bruine- en Rode vuurvinder: verdwenen; Dwergblauwtje: zeer zeldzaam; Heideblauwtje: lokaal; Vals heideblauwtje: vermoedelijk verdwenen; Veenbesblauwtje: verdwenen; Bruin blauwtje: verdwenen; Icarusblauwtje: lokaal; Vuilboomblauwtje: algemeen; Gentiaanblauwtje: zeer zeldzaam in Noord-Limburg; Maasblauwtje en Bruin Maasblauwtje: verdwenen; IJsvogelvlinder: zeldzaam; Nijmeegse kapel (overigens nooit bij Nijmegen waargenomen): zeer zeldzaam; Weerschijnvlinder en Kleine weerschijnvlinder: zeer zeldzaam; Kleine vos: algemeen; Rouwmantel: zeer zeldzaam; Dagpauwoog: algemeen; Gehakkelde aurelia: lokaal; Landkaartje: algemeen; Veenbesparelmoervlinder: verdwenen; Zilveren maan: zeer zeldzaam; Zilvervlek: verdwenen; Purperstreepparelmoervlinder: vermoedelijk verdwenen; Duinparelmoervlinder, Grote parelmoervlinder en Keizermantel: zeer zeldzaam; Maas-Veld-, Woud- en Bosparelmoervlinder: verdwenen. Niet genoemd zijn hier de trekvlinders en de soorten die de laatste twintig jaar voor het eerst en dan slechts één of enkele malen zijn waargenomen.

Veel reden tot grote vreugde geeft deze opsomming niet. Het aantal verdwenen soorten en zeer zeldzame soorten is de laatste jaren beduidend groter geworden. Slechts enkele soorten (bijvoorbeeld het Bosdikkopje) lijken zich uit te breiden.

Van een groot aantal soorten is de reden van achteruitgang niet goed bekend. Momenteel worden kweekproeven uitgevoerd of voorbereid om de oecologie van een aantal soorten gedetailleerd te kunnen bestuderen. Dat is nodig om waar mogelijk beheersadviezen voor bepaalde terreinen te kunnen geven. Een voorbeeld: de kokon van het Bosdikkopje blijkt net boven de gebruikelijk maaioogte aan grasstengels te worden vastgehecht; maaien in de tijd dat kokons aanwezig zijn is voor deze soort dan ook bijzonder schadelijk. De resultaten van het onderzoek lijken er overigens op te duiden dat voor veel vlindersoorten een begrazingsbeheer te verkiezen is boven een maaibeheer.